

E. O. / Z. Br.

Dwusetna rocznica urodzin Jędrzeja Śniadeckiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/1, 208-210

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jemy kryteria wymogów metodologicznych: szczegółowości, prawdziwości, udowodnienia, systemowości i adekwatności w stosunku do jednoznacznie wyodrębnionego przedmiotu poznania. Można tu mówić o strukturach: potencjalnej i zrealizowanej. Struktura pragmatyczna nauki obejmuje natomiast te elementy, które związane są z jej rzeczywistym funkcjonowaniem, jak np. wykład czy wykorzystanie do określonych celów instytucjonalnych. Struktura taka składa się zarówno z aspektów struktury epistemologicznej, jak i z metazdań spoza nauki. Różni się ona od nauki w sensie epistemologicznym sposobami delimitacji, które wyznaczone są potrzebami szkolenia, handlu, techniki itp. Dyskutanci zastanawiali się nad terminologią i pożytkami płynącymi z zastosowania proponowanych rozróżnień oraz nad trudnościami wynikającymi z faktu, że nauki są tworamii historycznymi, a zatem konglomeratami różnych tradycyjnie ukształtowanych zdań.

Ostatnie przed przerwą wakacyjną posiedzenie (XXIX), w dniu 20 czerwca, poświęcono dyskusji nad *Instytucjonalizacją nauki i jej konsekwencjami*. W części wstępnej prof. E. Geblewicz przedstawił szkic historyczny procesów instytucjonalizacji, a doc. Kowalewski — socjologiczną analizę tych procesów oraz ich dodatnie i ujemne konsekwencje. Następnie prof. Geblewicz zilustrował licznymi przykładami rolę ceremoniału w nauce, aspekty dekoracyjne, wzory stosunków osobowych związanych z patronalizmem, federalizmem, biurokratyzmem i nepotyzmem. W części końcowej referenci zastanawiali się nad najważniejszymi dla działalności naukowej formami organizacyjnymi, uwzględniającymi zarówno pozytywne elementy tradycji i etosu naukowego, jak i współczesne wymagania zróżnicowania funkcjonalnego pracowników naukowych, współdziałania zespołowego i interdyscyplinarnego itp. We wstępie do dyskusji prof. Kotarbiński zwrócił uwagę na szczególną rolę nauki w działalności instytucji wychowawczych, przemysłowych itp. oraz na wynikające stąd niebezpieczeństwa dla postawy poznawczej naukowca, gdyż włączając się do instytucji pozanaukowej musi on reprezentować jej cele. Prof. Mazur, konfrontując cele poznawcze nauki z celami poszczególnych instytucji praktycznych, zwrócił uwagę na konieczność rozróżniania organizatorów i administratorów nauki, twórców, reżyserów oraz obsługę. Mgr E. Kujawski wskazał na ważność badań empirycznych nad instytucjami naukowymi, tj. nad problemami moralnymi, zhierarchizowaną strukturą oraz efektywnością funkcjonalną poszczególnych instytucji. Doc. Kowalewski, nawiązując do uwag przewodniczącego, zaproponował rozpatrywanie naukowca w aspekcie wykonywanych przez niego różnych funkcji społecznych: badacza, wychowawcy, działacza, obywatela itp. W każdej z tych ról obowiązują inne normy etologiczne: badacz musi stwierdzać fakty, wychowawca — dobrać treści kształcące, działacz i obywatel — wykorzystywać wiedzę i umiejętności dla dobra społeczeństwa. W podsumowaniu przewodniczący zaproponował powrócić do dyskusji nad zagadnieniami etyki zawodowej pracownika naukowego na jednym z następnych posiedzeń.

Zdzisław Kowalewski

K R O N I K A K R A J O W A

DWUSETNĄ ROCZNICA URODZIN JĘDRZEJA ŚNIADECKIEGO

Przypadająca 30 listopada 1968 r. dwusetna rocznica urodzin Jędrzeja Śniadeckiego została uczczona przez liczne instytucje i organizacje w różnych miastach.

Cykl obchodów zapoczątkowała Komisja Biologicznych Podstaw Kultury Fizycznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Już bowiem 22 maja na posiedzeniu tej komisji prof. M. Cwirko-Godycki wygłosił referat *Życie i działalność Jędrzeja*

Sniadeckiego. Referent poddał w szczególności rozbirowi z punktu widzenia biologicznego i filozoficznego główne dzieło uczonego *Teorię jestestw organicznych*, zaznaczając, że dzieło to dało szkic nowej nauki — antropologii, która w podobny sposób ujęta została w zachodniej Europie dopiero kilkadziesiąt lat później. Prof. Cwirko-Godycki podkreślił również, że Sniadecki napisał jedną z pierwszych w Europie rozpraw *O fizycznym wychowaniu dzieci*, odznaczającą się wysokim poziomem rozumowania naukowego o przedmiocie, który w tym czasie niemal w ogóle nie był brany pod uwagę.

W dwa tygodnie później, w dniu 6 czerwca, pierwszym dniu obrad odbytego w Gdańsku zjazdu Polskiego Towarzystwa Chemicznego, wśród trzech odczytów na sesji plenarnej znalazł się referat prof. W. Zacharewicza *Życie i dzieło Jędrzeja Sniadeckiego*.

W dniu 15 września do obchodów włączyło się rodzinne miasto braci Sniadeckich — Żnin: odsłonięto tu pomnik Jędrzeja Sniadeckiego. Skromna uroczystość nie odpowiadała może swemu znaczeniu, zarazem historycznonaukowemu i artystycznemu — popiersie uczonego, dłuta A. Karnego, jest bowiem znakomitym dziełem sztuki. W tydzień później odbył się w Żninie turystyczny zlot młodzieży, w którym wzięły m.in. udział drużyny ze szkół imienia Sniadeckich z całej Polski.

Żnin należy obecnie do województwa bydgoskiego. Toteż konferencja Towarzystwa Wiedzy Powszechnej poświęcona Jędrzejowi Sniadeckiemu zorganizowana została przez bydgoski Zarząd Wojewódzki TWP. Na konferencji, która odbyła się w auli uniwersyteckiej w Toruniu w dniu 12 października, wygłoszone zostały trzy referaty: prof. W. Zacharewicz, prof. J. Zabłocki i doc. J. Narębski mówili kolejno o Jędrzeju Sniadeckim jako o twórcy polskiej chemii, jako o biologu oraz jako o lekarzu. Uczestniczący w obradach lektorzy TWP z całego kraju otrzymali powielone teksty tych referatów.

Po obradach zwiedzono poświęconą wielkiemu uczonemu wystawę w toruńskiej bibliotece uniwersyteckiej, gdzie zebrano pierwsze wydania niemal wszystkich dzieł Jędrzeja Sniadeckiego, główne poświęcone mu książki i artykuły oraz nieco ilustracji. Skromniejszy charakter ma salka Sniadeckich w Muzeum Regionalnym w Żninie, niedawno założonym przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, a mieszczącym się w zabytkowej wieży ratuszowej, które uczestnicy konferencji obejrżeli w dniu następnym. Prócz tego zatrzymano się w Liceum im. Sniadeckich w Żninie, zapoznając się z udziałem jego uczniów w obchodzie rocznicy jednego z patronów ich szkoły.

W kilka dni później, 16 października, uczcił tę rocznicę Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu: na uroczystej sesji referaty wygłosili — dla innego audytorium — ci sami pracownicy uniwersytetu, którzy występowali na sesji TWP, a także prof. B. Nadolski, który mówił o Jędrzeju Sniadeckim jako o humaniście.

W Żninie w drugiej połowie października i w listopadzie odbyły się liczne imprezy popularnonaukowe. W dniu 23 października Pomorski Oddział Polskiego Towarzystwa Chemicznego i Uniwersytet Mikołaja Kopernika zorganizowały tu sesję popularnonaukową, a tegoż dnia w sali posiedzeń Miejskiej Rady Narodowej otwarto wystawę *Sniadeccy — wybitni synowie Żnina*. Sesję popularnonaukową zorganizował w Żninie (w dniu 10 listopada) także inowrocławski oddział Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Prócz tego odbył się tu konkurs recytatorski *Sniadeccy w poezji i prozie*, a również wystawa filatelistyczna¹.

W dniu 23 listopada odbyła się uroczystość nadania jednemu z liceów medycznych pielęgniarstwa w Warszawie imienia Jędrzeja Sniadeckiego.

¹ O tej wystawie oraz o znaczkach i datownikach pocztowych z portretami Jana i Jędrzeja Sniadeckich por.: J. Księski, *Sniadeccy w filatelistyce*. „Problemy”, nr 1/1969, ss. 51—52.

W sam dzień rocznicy urodzin uczonego, 30 listopada, w Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy odbył się uroczysty koncert. Trwałym zaś uczczeniem braci Śniadeckich w tym mieście było nadanie z dniem 30 listopada Wyższej Szkole Inżynierskiej w Bydgoszczy odbył się uroczysty koncert. Trwałym zaś uczczeniem braci Śniadeckich przy placu Kościeleckich — imienia Jędrzeja Śniadeckiego. W tymże dniu odbyła się poświęcona rocznicy sesja naukowa bydgoskiego oddziału Towarzystwa Pediatrycznego, na której referenci z Bydgoszczy, Gdańska, Warszawy i Żnina wygłosili łącznie 6 referatów na temat działalności lekarskiej, a w szczególności pediatrycznej, uczonego oraz na temat jego podobizni i związków z miastem rodzinnym.

W cztery dni później, 3 grudnia, Gdańskie Towarzystwo Naukowe zorganizowało w gdańskim Ratuszu Staromiejskim akademię, na której wykład o poglądach Jędrzeja Śniadeckiego na fizykę i chemię życia wygłosił prof. M. Żydowo z Akademii Medycznej w Gdańsku. Jednocześnie w holu Ratusza otwarto wystawę dzieł uczonego i publikacji o nim, przy czym wiele eksponatów pochodziło ze zbiorów prof. Żydowy.

Naukowego podsumowania obchodów dokonała sesja zorganizowana w Krakowie w dniu 7 grudnia przez Komitet i Zakład Historii Nauki i Techniki PAN², uroczyste zaś zamknięcie obchodów odbyło się w Żninie dnia 15 stycznia 1969 r.

Działający w Żninie Komitet Obchodów nie zaprzestał jednak działalności, zamierzając m.in. zebrać i wydać drukiem naukowe i popularnonaukowe materiały stanowiące płon jubileuszu oraz wybić medal pamiątkowy.

E. O., Z. Br.

NAUKA W AKADEMICKIM GIMNAZJUM TORUŃSKIM

W dniach 12—13 września 1968 r. odbyła się w Toruniu dwudniowa sesja naukowa, zorganizowana przez Towarzystwo Naukowe w Toruniu oraz Komitet Obchodu 400-lecia Gimnazjum Akademickiego im. M. Kopernika w Toruniu. Pierwszy dzień obrad poświęcony był w poważnej mierze roli tej szkoły w rozwoju nauki w Polsce przedrozbiorowej. Zagajenie naukowe sesji wygłosił doc. Z. Zdrójkowski. Po dwu referatach prof. H. Barycza *Oświata i nauka w dawnej Polsce w XVI—XVII wieku*¹ doc. S. Salmonowicza *Toruńskie Gimnazjum Akademickie w dobie oświecenia (1682—1793)* nastąpiły krótkie komunikaty naukowe: prof. K. Kubika o rozwoju nauk ścisłych w Gimnazjum Toruńskim i dra L. Mokrzeckiego *Nauki historyczne w Akademickim Gimnazjum Toruńskim u schyłku XVII wieku*. W dyskusji prof. B. Nadolski kładł szczególny nacisk na znaczenie Gdańska w życiu naukowym Prus Królewskich, na co doc. Salmonowicz odpowiedział, iż wszelkie porównania z ośrodkiem gdańskim są zawadne, ponieważ ośrodek ten jest stosunkowo mało jeszcze zbadany w porównaniu z Toruniem. Obrady poranne podsumowała doc. M. Chamcówna, podkreślając m.in. dyskusyjność złożonej problematyki rozwoju nauki. Po przerwie obiadowej referat *Rola Gimnazjum Toruńskiego w dziejach kultury umysłowej na Pomorzu Gdańskim w dobie odrodzenia* wygłosił prof. Nadolski, który, rzucając obraz rozwoju szkolnictwa na tło dziejów kultury, obszernie omówił proces podnoszenia szkół Prus Królewskich do rangi akademickiej. W dyskusji wskazywano m.in. na konieczność badań nad perygrynacjami studentów z Prus (prof. A. Vetulani) oraz właściwej oceny dorobku tolerancji w życiu Rzeczypospolitej szlacheckiej (doc. Salmonowicz).

² Sprawozdanie z tej sesji ukaże się w następnym numerze „Kwartalnika”.

¹ Wobec nieprzybycia prelegenta referat jego został odczytany.